

Okul Öncesi Döneme Hitap Eden Tema İçerikli Çizgi Filmlerin Değerler Eğitime Katkısı Yönünden Değerlendirilmesi (Niloya Örneği)

Neslihan KARAKUŞ *

Özet- Değerler, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlardır. Toplumun tarihi birikimi ile ortaya çıkan; toplumun tamamı tarafından kabul gören; toplumun varlık, birlik ve devamının sebebi olarak görülen; tasvip ve teşvik gören; korunan kabulleniş ve inanışlardır. Değerler ve normlar, kültürel kimliğin şekillenmesinde etkili olan kültür unsurlarıdır. Kuşaktan kuşağa aktarılan değerler, toplumların ayakta kalabilmesi ve sağlıklı bireyler yetiştirilebilmesi için eğitimde önemli bir yere sahiptirler. Değerlerin öğretimi ilk olarak ailede başlar, çevre ve okulla devam eder. Çocuk dünyasının vazgeçilmez öğelerinden biri olan çizgi filmlerle de değer öğretimi yapılabilir. Bu çalışmanın amacı, okul öncesi 2-6 yaş grubuna hitap eden ve tematik bir çocuk kanalında yayınlanan Niloya isimli çizgi filmin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (6, 7. sınıflar)’nda yer alan yirmi değeri göz önünde bulundurarak incelemek ve barındırdığı değer unsurlarını sınıflandırmaktır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi yöntemi kullanılmış ve random metoduyla seçilen 18 bölüm incelenmiştir. İncelenen 18 bölüm içerisinde toplam 157 değer tespit edilmiş ve en çok “sevgi, duyarlılık, hoşgörü, iyilik” değerlerini yansıtan örnekler bulunmuştur. Bu değerleri “çalışkanlık, dayanışma, saygı, sorumluluk, yardımseverlik” değerlerinin izlediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler- Değer, Okul öncesinde değer eğitimi, Türkçe eğitimi

* Yrd. Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü

E-posta: nkarakus@yildiz.edu.tr

Giriş

Faydalı faydasız pek çok farklı programla izleyicilerinin karşısına çıkan televizyon kanalları ister istemez hayatı etkisi altına almaktadır. Televizyon, eğitim ve kültür seviyelerine göre farklılık gösterse de, bireyler arası ilişkilerde ve davranışlarda açık ya da gizli bir kapsama alanı oluşturmaktadır (Özkan, 2013, s. 1021). Çocuklar üzerinde de etkili olmakta, son yıllarda artan çocuk kanallarıyla etkisini giderek arttırmaktadır. Özellikle çocuklar için hazırlanan eğlence programları, canlandırmalar, müzikler, çizgi filmler ilgi ile izlenen çocuk yayınlarıdır (Tezcan, 1980, s. 181). 1976 yılında çocuk programlarının televizyon yayını içindeki oranı % 8,6 iken (Güler, 1991, s. 167) bugün sürekli yayın yapan tematik çocuk kanalları (İlhan ve Çetinkaya, 2013, s. 317) ile bu oran % 100'e yükselmiştir. Çocukların televizyon izleme süresinin artışı da bu durumla orantılı olarak değişmektedir. Çocuk programlarının uygulanmasında çizgi film ortak bir yapıya sahiptir.

Televizyonun zararlarına ilişkin görüşler çocuk söz konusu olunca daha büyük bir hassasiyet kazanmaktadır. Bunun nedeni çocukluk döneminin bir insanın hayatında her türlü etkiye açık olduğu yıllar olması ile açıklanabilir. Dolayısıyla çocuklar televizyonun en sorunlu, zarar görmeye en açık, güçsüz dolayısıyla da korunmaya muhtaç izleyicileridir (Mutlu, 1999, s. 119). Çocuk-medya ilişkilerinde en sorunlu medya televizyondur. Çocuğu en çok ve en yoğun şekilde etkileyen iletişim aracı da televizyondur. Çocuklar televizyonu yetişkinler gibi algılamadığı için yanılma payları daha fazladır (Şirin, 2006, s. 178).

Televizyon çocuk ilişkisinde kaygı verici unsurlardan biri de televizyonun hayal gücünü olumsuz yönde etkilediğidir. Televizyon izleyicilerine hazır görsel imgeler sunmakta ve onlara kendi imgelerini oluşturmaları için fazla imkân vermemektedir (Mutlu, 1999, s. 122). Bir diğer unsur da kurmaca olayların gerçek olarak algılanabilmesidir (Mutlu, 1999, s. 123). Bu durumun yaşanmış olumsuz etkileri gerek Türk toplumunda gerekse yabancı toplumlarda mevcuttur. İngiltere'deki 5 yaşındaki bir erkek çocuk, annesiyle alışveriş yaparken hiç tanımadığı 2 yaşındaki bir çocuğa bıçakla saldırır ve olay küçük çocuğun ölümüyle sonuçlanır. 5 yaşındaki çocuk, küçük çocuğu öldürdüğünün farkında değildir. Çünkü çizgi filmlerdeki gibi ne olursa olsun onun canlı kalacağını zannetmekte ve ölmüş olabileceğini düşünmemektedir (Torun, 2010, s. 99).

Batmaz ve Aksoy (1995, s. 70) yaptıkları araştırmada çocuklara televizyonun faydalı olup olmadığı sorusunu yöneltmişlerdir. Çocukların % 43,3'ü televizyonu "faydalı", % 50,3'ü "hem faydalı hem zararlı", % 6,4'lük bir bölümü de

“zararlı” bulmuştur. Faydalı bulma sebeplerinin başında eğlendirici ve eğitici olduğu, zararlı bulma sebeplerinin başında ise göze zararlı olduğu cevabını veren çocuklar televizyonun gerçek zararlarından habersizdirler. Aynı araştırmada “televizyon mu oyun mu?” sorusuna ise çocukların % 60’ı televizyon cevabını vermiştir. Yaşları ilerledikçe çocukların televizyon seyretme oranlarının arttığı da yapılan çalışmada elde edilen bulgular arasındadır. Televizyonun hayatımızı bizim ona verdiğimiz önemden çok daha fazla etkilediği sonucuna ulaşan Batmaz ve Aksoy (1995, s. 110) televizyon dünyasının farklı ve gerçek olmayan bir dünya olduğu yönündeki tespitleri önemlidir. Televizyon programlarının genelinde, toplumun değerlerini, milli kültürünü koruma, yaşatma, yeni nesillere doğru şekilde aktarma gibi bir işlev yerine kısa vadeli çıkarların gözetildiği görülmektedir (Karacoşkun, 2002, s. 232).

Buraya kadar olumsuzluklarının anlatıldığı “televizyonun olumlu tarafları yok mu?” sorusuna yönelik bilgi vermek de isabetli olacaktır. Oruç ve arkadaşları (2011, s. 294) çalışma kapsamında çocukların çizgi film izlemeleri ve izledikleri çizgi filmlerdeki kahramanları model almalarının ilgili literatüre kıyasla olumsuz özelliklerinden ziyade olumlu özellikleri olduğu yönünde bir sonuca varmışlardır. Medya ve özellikle televizyon bağlamında modelleme, televizyon programlarında, özellikle dizi ve filmlerde başrol oyuncusu gibi önemli rolleri oynayan kişilik ve karakterlerin izleyiciler tarafından örnek alınması, o modele uygun davranış ve tutumların sergilenmesi ve modele benzeme çabası olarak tanımlanabilir. Modelleme, çocuk ve gençlerin sosyalleşmesi açısından önemlidir (Erjem ve Çağlayandereli, 2006, s. 16; Tozlu ve Topsakal, 2007, s. 181). Çalışmada, çocukların kendi cinsiyetlerinde olan kahramanları benimsedikleri ve onlara daha çok anlam yükledikleri görülmüş, bu anlam yüklemenin gerçek hayatta da devam ettiği belirtilmiştir. Dolayısıyla televizyon-çocuk ilişkisini bir tek olumsuz yönleriyle değerlendirmek ve televizyonun özellikle gelişen teknolojik imkânlar çerçevesinde bu ilişkiye getireceği olumlu katkıları göz ardı etmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Bu tür bir bakış açısı televizyon-çocuk ilişkisinin olduğu kadar genel olarak televizyon-toplum ilişkisinin de kapsamlı, verimli ve zengin bir çözümlemesini engelleyebilir (Mutlu, 1999, s. 123). Günün büyük bir bölümünde izlenmesi nedeniyle televizyon, Özkan’a (2004, s. 55) göre: “Toplumsal fayda gözetilerek yayın yapıldığında birçok eğitim kurumunun yaptığı işlevi tek başına yapabilecek durumdadır”. Televizyonun çocuklar üzerindeki olumlu etkilerine yönelik bir diğer görüş de: Düzeyine uygun iyi programları izleyen çocuklarda söz dağarcığının gelişeceği yönündedir (Aydın Yılmaz ve Uzman, 2005: 24).

Değerler ve Çocuk

Değer, belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Değerler, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlardır. Değerler, ayrıca bireylerin neyi önemli gördüklerini tanımlayarak istekleri, tercihleri, arzu edilen ve edilmeyen durumları gösterir (Erden, 2003, s. 319). Bütün toplumlarda yaygın olarak ortak anlama gelen değerler kullanılır (Ulusoy ve Dilmaç, 2014, s. 30). Değerler, toplumun tarihi birikimi ile ortaya çıkan; toplumun tamamı tarafından kabul gören; toplumun varlık, birlik ve devamının sebebi olarak görülün; tasvip ve teşvik gören; korunan kabulleniş ve inanışlardır. Değerler ve normlar, kültürel kimliğin şekillenmesinde etkili olan kültür unsurlarıdır (Tural, 1992, s. 109). Değerler bireyin düşünce, tutum, davranış ve yapıtlarında birer ölçüt olarak ortaya çıkar ve toplumsal bütünselliğin ayrılmaz bir ögesini oluşturur (Dilmaç ve diğerleri, 2009, s. 10-12; Sarı, 2005, s. 74-75). İnsanlar davranışlarının doğru iyi ve haklı olduğunu hissedebilmek için değerlere ihtiyaç duyarlar. Bu insanların bir değerler çerçevesine sahip olmasını gerektirir ki, bu kendi davranışlarını değerlendirmede ve haklılıklarının temelinin şekillendirmede bir ölçüt olsun (Yıldız ve diğerleri, 2013, s. 741). Değer tanımlarına bakıldığında görülmektedir ki değerler, kültür kavramıyla sıkı bir ilişki içindedir (Çırak ve diğerleri, 2014, s. 85). Değerler taşıdıkları anlama göre kendi aralarında sıralanırlar. Kültürler ve bireyler kendilerine özel bir sıralama sergiledikleri için bu sıralamaya göre değerlendirilebilirler. Bu nedenle her toplumun değer öncelikleri birbirine göre farklılık gösterir. Değerler farklı olduğu gibi değişime de açıktırlar, öncelik sırası gereksinimlere ve yaşanmışlıklara göre zaman içinde değişim gösterebilmektedir (Balat ve diğerleri, 2012, s. 8). Temel insanî ve evrensel değerler ise aynı zamanda bütün inanç sistemleri tarafından onaylandığı için ortak değerler olarak kabul edilebilirler (Mehmedoğlu, 2005, s. 18). Değerler teknolojiye, bilime, inançtan ideolojiye kadar toplumun bütün alanlarını kapsamaktadır. Geleneksel anlayışta daha çok ahlaksal, dinsel ve ideolojik bağlamda konumlandırılan değerler (Çağlar, 2003, s. 309), son yıllarda insan haklarından çevre bilincine, çok kültürlülüğün iş ahlakına kadar çok çeşitli konuları ele almaktadır (Mehmedoğlu, 2005, s. 18).

Yapılan çalışmalarla araştırmacılar tarafından temel değerler belirlenmeye çalışılmıştır. Schwartz'ın (Aktaran: Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000, s. 61) değer sınıflaması şöyledir: “Güç, başarı, hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyuma, güvenlik”. Akbaş (2004, s. 92) doktora tezinde eğitim sayesinde benimsetilebilecek değerleri; “saygılı olmak, demok-

ratik olmak, erdemli olmak, uyumlu olmak, işbirliği yapmak, kibar olmak, hoşgörülü olmak” olarak belirlemiştir. Balat ve diğerleri, (2012, s. 12) okul öncesi dönemde bireysel, kişiler arası ve toplumsal değerler arasında “dürüstlük, sorumluluk, sabır, iş birliği, sevgi, saygı, barış, doğayı sevmek, koruma” gibi evrensel değerlere yer verilebileceğini belirtmiştir.

2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda öğrenciye aktarılabilecek değerler ayrı bir başlık altında ele alınmamıştır. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda (6, 7. sınıflar) ise değerler başlığı yer almıştır. Programda öğrenciye verilmesi gereken değerler belirlenmiş, bu değerlerin öğretiminde neler yapılması gerektiği açıklanmıştır. Sosyal Bilgiler Dersi (6, 7. sınıflar) Öğretim Programında yer alan değer sayısı yirmi olarak belirlenmiştir. Bunlar; adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik ve yardımseverliktir (Özbay ve Karakuş Tayşi, 2011, s. 26). Milli Eğitim Bakanlığı (2010) tarafından belirlenen eğitimde yer alması uygun bulunan değerler ise şöyledir: “yardımlaşma, dayanışma, hoşgörü, misafirperverlik, vatanseverlik, doğruluk, iyilik, temizlik, çalışkanlık, dürüstlük, sevgi, saygı, duyarlı olma, adil olma ve paylaşımcı olma”dır (Aktaran: Balat ve diğerleri, 2012, s. 11).

Kişilik gelişiminin yoğun bir şekilde gerçekleştiği okul öncesi dönemde değerler eğitimi önemli bir yere sahiptir. Çocuk, kültür değerlerini sadece örgün eğitim ve ilişkiler yoluyla değil, aynı zamanda atasözleri, deyimler, şarkılar, tekerlemeler gibi farklı kaynaklardan gelen iletilerle de öğrenir. Çocuğun karşılaştığı değişik iletiler arasında özellikle dil ve edebiyat farklı bir yere sahiptir (Baymur, 1996, s. 23).

Okul Öncesi Dönem Çocuğunda Değer Eğitimi

Okul öncesi dönem çocuğunun değer algıları kişilik gelişimine bağlı olarak şekillenecektir. Bebeklik döneminde gülme ve ağlama gibi içgüdüsel hareketler sergileyen birey, çocukluk döneminde hareketlerini giderek daha bilinçli bir şekilde gerçekleştirmeye başlar. Kişilik gelişimi okul öncesi dönem bütün gelişim alanlarında yoğun bir ilerlemenin gerçekleştiği önemli bir dönemdir (Oruç ve diğerleri, 2011, s. 285). Bu dönem çocuğunun genel özellikleri arasında benmerkezcilik, merak ve öğrenme isteği, soyut kavramları somutlaştırma, sosyalleşme, karşılık bekleme, model arama sayılabilir.

Çocuğun ahlaki gelişimi de bu dönemde yoğun bir şekilde gelişim göstermektedir. Yapılan araştırmalar bilinçlilik hali, doğruyu yanlıştan ayırma, iyiyi kötünden ayırma gibi durumların sadece doğrudan müdahaleyle veya eğitimle olacağını göstermektedir (Balat ve diğerleri, 2012, s. 4). Çocukta ahlaki değerlerin gelişimini açıklayan teorisyenler, Jean Piaget ve Lowrence Kohlberg’dir. Her iki teorisyen de ahlaki gelişimi bilişsel gelişimle ilişkili olarak açıklamaya çalışmışlardır. Piaget okul öncesi dönemde “benmerkezci” bir ilgi ve algı düzeyinde olan çocukların her şeyde uygun veya karşıt amaç ve niyetler bulunduğu düşüncesinden uzaklaşmadığını, egosantrik kaldığı oranda kendi düşüncelerini başkalarınıninkiyle karşılaştırmak ve sonuçta inandığı şeylere kanıt bulmak kaygısına düşmediğini belirtir (Piaget, 2007, s. 252). Bu dönemde çocuk için doğru ve yanlışlar diğerleri tarafından neyin kabul edilip edilmediğine göre yönetilir. Piaget bu dönemde çocuk için doğru ya da yanlış kavramını yetişkinin etkilediğine inanır (Balat ve diğerleri, 2012, s. 4).

Çocuk mantıksal olarak pek çok eksik akıl yürütmeler gerçekleştirir. Bu nedenle çocuklar görmedikleri ve tecrübe etmedikleri alanlara geçtiklerinde sonsuza açılan olasılıklara geçer ve hayal kurmaya başlar. Kurduğu hayaller onun dokunduğu gerçek hayat kadar gerçektir. O yüzden kendisine anlatılan her şeye inanır. Çocuğun anlatılanların doğru ya da yanlış oluşunu test edecek mantık süzgeçlerinin bulunmayışı, ailelere düşen büyük sorumluluğu işaret etmektedir (Mehmedoğlu, 2005, s. 35). Toplum değerlerinin çocuğa öğretilmeye başlanması gereken okul öncesi dönem çocuğun ilk iletişim kurdukları kişiler anne babaları olması sebebiyle onlar tarafından çok iyi değerlendirilmelidir. Sadece doğru veya yanlış söylemleri yeterli olmayacağından çocuğun bazı durumları tecrübe etmesi, bazı değerleri kitaplarla, bazı değerleri şarkılarla, şiirlerle, canlandırma ve oyunlarla, çizgi filmlerle öğrenmesi yoluna başvurulabilir. Balat ve arkadaşlarına göre (2012, s. 12) okul öncesi dönemde öğretilmesi gereken değerlerin başında “dürüstlük, sorumluluk, sabır, iş birliği, sevgi, saygı, barış, doğayı sevmek, koruma” gelmektedir.

Her türlü öğrenmeye istekli ve model alma eğiliminde olan okul öncesi çocuğu, çevresinde gördüğü her şeyden ve her insandan, canlı cansız bütün varlıklardan etkilenebilecek bir yapıdadır. Doğrudan ona verilen taklit yeteneği ile öğrenmeyi gerçekleştirir. İşte bu noktada çevresinde gördükleri kadar izledikleri de önem arz etmektedir. Doğru örnekler doğruya, yanlış örnekler yanlışla yönlendirecektir.

İnsan, hayatının en önemli evresi olan çocukluktan yetişkinliğe geçiş evresinde gelecek hayatını etkileyecek pek çok olayla karşılaşır. Çevre şartları,

bulundukları aile ortamı, model aldıkları yetişkinler, okul hayatları, arkadaş çevreleri, yaşadıkları olaylar, genel olarak düşünüldüğünde ilk akla gelenlerdir. Oysa onun hayatında, çocuk gerçekliğine, bakışına ve algılamasına uygun olarak hazırlanmış çizgi filmler en az bu sayılanlar kadar etkili olacaktır. Çocuk, bu çağlarda daha çok hayal kurar. Hayalindeki arkadaşı ile yolculuklara çıkar, maceralara atılır, yapamadıklarını onunla yapar, bağırır, çağırır, dünyayı kurtarır, kahraman olur, fakirleri giydiren, zenginlere ders verir. Bütün bunları kitaplar ve çizgi filmler vasıtasıyla tanıştığı hayal arkadaşı ile yaparken gerçekle düşün ayrımını da yapabilecek olgunluğa erişir.

Çizgi filmlerin, toplumsal eğitim açısından faydalarına bakıldığında çok etkin bir rol üstlendiği görülmektedir. Değerler eğitimi de dâhil olmak üzere pek çok konu, bilgi, olay ve kavram çocuk programları içinde animasyon kullanılarak sunulmaktadır. Animasyonun yüklendiği bu görev, çocuğun eğitim süreci içerisindeki kişilik gelişimini istenildiği şekilde mesajlarla yönlendirebilmektedir (Kaba, 1992, s. 54). Görsel iletişim aracı olan televizyonun yardımıyla çizgi filmlerin eğitim amacıyla çocukların okuma ve kavrama yeteneklerini geliştirme açısından kullanılmasının yararlı olabileceğini savunan Atan (1994, s. 36) özenle hazırlanmış illüstrasyonların ve çizgi filmlerin toplumun yeni yetişen kuşaklarında kültürüne sahip çıkmada ve kültürünü geliştirmede önemli görevler üstlenebileceğini belirtmektedir. Televizyonun aile, okul ve öğretmenlerin önüne geçtiği düşüncesi son zamanlarda daha da kabul gören bir düşünce hâline geliyor olsa da eğitimde *öğretimi zenginleştirmek için* yararlanılmalıdır (Okur ve Göçen, 2012, s. 191). Özkan'ın (2004, s. 55) üniversite öğrencileri arasında yaptığı çalışmasında paylaştığı gibi televizyon programları, toplumsal fayda gözetilerek yayın yapıldığında birçok eğitim kurumunun yaptığı işlevi tek başına yapabilecek durumdadır.

Araştırmanın Problemi

Bu çalışmada “Okul öncesi döneme hitap eden çizgi filmlerin değerler eğitimine katkısı var mıdır?” sorusuna cevap aranmaktadır.

Araştırmanın Alt Problemleri

1. Okul öncesi dönem çocuklarında geliştirilmesi beklenen değerler hangileridir?
2. Niloya çizgi filminde yer alan değerler ve bu değerlerin yer alma sıklığı nasıldır?
3. Niloya çizgi filminde en sık kullanılan değerler hangileridir?

Araştırmanın Amaç ve Önemi

Televizyon programları içerisinde özellikle çizgi filmleri tercih eden çocuklar, onlara en çok hitap eden programları tekrar tekrar izleyebilmektedir. Algı ve ilgileri yönünden izledikleri programların çocuk gelişimine olumlu-olumsuz katkıları vardır. Çalışma, kız ve erkek çocuklarına birlikte hitap ettiği ve geniş bir izleyici kitlesine sahip olduğu düşünülen Niloya isimli çizgi filmin, okul öncesi çocuklarının değer edinimi sürecine katkı sağlayabilecek nitelikte olup olmadığını tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu tespit ile “değer öğretimi sürecinde çizgi filmlerden yararlanılmalı mı?” sorusuna da cevap aranmış olacaktır. Böylelikle zararlı pek çok yönü olan televizyonun eğitimde kullanılabilirliği üzerinde durulmuş olacaktır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada nitel araştırma metodolojisinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi araştırılması amaçlanan olgu ya da olaylar hakkında bilgilerin yer aldığı yazılı materyallerin analizini kapsayan bir veri toplama yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 217). Araştırmada bu yöntemle 79 bölümden oluşan Niloya çizgi filminin rastgele (random) metodla seçilmiş 18 bölümlük senaryosuna ilişkin doküman incelenmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

1. Niloya çizgi filminin 18 bölümlük senaryosuyla
2. Millî Eğitim’in belirlediği değerler (Balat ve diğerleri, 2012, s. 11) ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer verilen değerler (Özbay ve Karakuş Tayşi, 2011, s. 26) harmanlanarak oluşturulmuş (adil olma, aile birliğine önem verme, barış, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, estetik, hoşgörü, sevgi, saygı, sorumluluk, sağlıklı olmaya önem verme, dürüstlük, bilimsellik, misafirperverlik, özgürlük, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik, bağımsızlık, paylaşımcı olma, iyilik) 22 değer ile sınırlı tutulmuştur.

Araştırma Verilerinin Toplanması ve Analizi

Araştırmada 79 bölümden oluşan Niloya çizgi filminin 18 bölümlük senaryosuna ilişkin elde edilen dokümanlar içerik analiziyle incelenmiştir. İçerik analizi

“sözel, yazılı veya diğer materyallerin içerdiği mesajı, anlam ve/veya dilbilgisi açısından nesnel ve sistematik olarak sınıflandırma, sayılara dönüştürme ve çıkarımda bulunma yoluyla sosyal gerçeği araştıran bilimsel bir yaklaşımdır” (Tavşancıl ve Aslan, 2001, s. 22). Çalışmada çizgi filmin senaryoları görsel malzeme ile birlikte değerlendirilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde kategorisel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde 18 bölümün tamamı içerik analiz türlerinden kategorisel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu analizde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 259).

İçerik analizinin bir alt başlığı olan kategorisel analiz genel olarak belirli bir mesajın önce birimlere bölünmesi ve ardından bu birimlerin önceden saptanmış ölçütlere göre kategoriler halinde gruplandırılmasıdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001, s. 90; Bilgin, 2006, s. 19). Kategorisel analizde de frekans saptaması yapılır. Böylelikle kategorilerin kendi aralarındaki yoğunluk ve önemi tespit edilmiş olur (Bilgin, 2006, s. 20). Ayrıca içerik analizi yalnızca metinler üzerinde kullanılan bir teknik değildir. Öğrenci resimleri gibi görsellerin, televizyon programlarının, çekimlerin incelenmesinde de kullanılır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2014, s. 246).

Bu analiz türü ile gerçekleştirilen araştırmada 18 bölümden oluşan Nilo-ya çizgi filmi değer kategorileri açısından sınıflandırılmış. Bu kategori Millî Eğitim’in belirlediği değerler (Balat ve diğerleri, 2012, s. 11) ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer verilen değerler (MEB, 2005) harmanlanarak oluşturulmuş ve toplam 22değer incelemeye alınmıştır. Bu değerler: adil olma, aile birliğine önem verme, barış, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, estetik, hoşgörü, sevgi, saygı, sorumluluk, sağlıklı olmaya önem verme, dürüstlük, bilimsellik, misafirperverlik, özgürlük, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik, bağımsızlık, paylaşımcı olma, iyilik. Çalışmada ayrıca çizgi filmin senaryoları görsel malzeme ile birlikte değerlendirilmiştir. Bu sınıflandırma sonrasında bu değerlere ilişkin kategorilerin yoğunluğunu belirlemek amacıyla her kategoriye ilişkin frekans ve yüzde değerleri hesaplanarak tablolastırılmıştır. Araştırmacının güvenilirliğini sağlamak için elde edilen veriler birbirinden bağımsız iki uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanların ve araştırmacının, kod ve tema listelerine ilişkin yaptıkları değerlendirmelerde görüş ayrılığına düşülen durumlarda diğer uzmanla yeniden kodlama yapılmış, görüş birliği ve görüş ayrılığı olan kodlamalar tespit edilmiştir. Uzmanların ve araştırmacının yaptıkları değerlendirmeler sonucunda yapılan karşılaştırmalarda, görüş birliği ve ayrılığı

olan kodlamalar tespit edilmiştir. Araştırmacı ve uzmanlar arasındaki görüş birliği ve ayrılıklarının araştırmanın güvenilirliği üzerindeki etkisi ise Miles ve Huberman'ın (1994) formülünden $[Görüş\ birliği / (Görüş\ birliği + Görüş\ ayrılığı) \times 100]$ yararlanılarak incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda, araştırmacı ve iki uzmanın görüşleri arasındaki uzlaşma (güvenirlik) sırasıyla % 93 ve % 90 olarak bulunmuştur.

Bulgular ve Yorumlar

Niloya, tematik bir çocuk kanalında yayınlanmakta olan, okul öncesi çağı çocuklarına hitap eden ve 79 bölümden oluşan Türk yapımı bir çizgi filmidir. Çizgi film karakteri Niloya nehir kenarında, neşeli kuşların şarkı söylediği şirin bir kasabada yaşar. Bayram, düğün, doğruluk, sabır, sorumluluk, işbirliği ve zamanı planlama gibi her gün farklı temalarla ekrana gelen Niloya'ya, en yakın dostu Tospik, arkadaşı Mete, abisi Murat, dedesi, annesi, babası ve babaannesi eşlik eder. Niloya'nın, şehir hayatından uzak ama modern dünyadan kopuk olmayan bir kasabada geniş ve sıcak bir ailesi vardır.

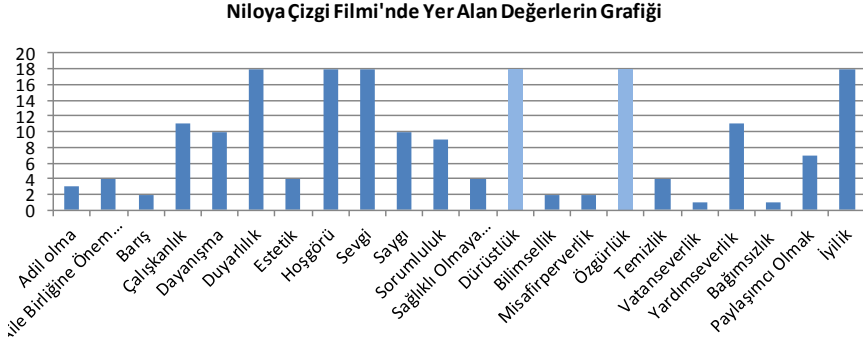

Gün içerisinde belli saat aralıklarında toplam 3 kere yayınlanan çizgi filmde belirlenen 22 değerin varlık yokluk durumu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1: Niloya Çizgi Filminde Yer Alan Değerler

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Değerler	Değerlerin Niloya Çizgi Filminde Geçme Sıklığı	Değerlerin Geçtiği Bölümler
Adil Olma	3	3, 30, 39.
Aile Birliğine Önem Verme	4	1, 10, 19, 21.
Barış	2	7, 31.
Çalışkanlık	11	1, 2, 3, 7, 19, 21, 22, 30, 32, 39, 46.
Dayanışma	10	1, 3, 8, 10, 19, 21, 23, 38, 39, 51.
Duyarlılık	18	1, 2, 3, 7, 8, 10, 19, 21, 22, 23, 30, 31, 32, 38, 39, 46, 49, 51.
Estetik	4	2, 22, 38, 49.
Hoşgörü	18	1, 2, 3, 7, 8, 10, 19, 21, 22, 23, 30, 31, 32, 38, 39, 46, 49, 51.
Sevgi	18	1, 2, 3, 7, 8, 10, 19, 21, 22, 23, 30, 31, 32, 38, 39, 46, 49, 51.
Saygı	10	1, 2, 3, 7, 21, 22, 31, 32, 39, 51.
Sorumluluk	9	3, 4, 9, 19, 23, 31, 32, 38, 39, 51.
Sağlıklı Olmaya Önem Verme	4	3, 19, 21, 22.
Dürüstlük		
Bilimsellik	2	19, 39.
Misafirperverlik	2	32, 39.
Özgürlük		
Temizlik	4	19, 22, 32, 38.
Vatanseverlik	1	46.
Yardımseverlik	11	3, 10, 21, 23, 30, 32, 38, 39, 46, 49, 51.
Bağımsızlık	1	46
Paylaşımçı Olma	7	1, 3, 7, 8, 19, 39, 51.
İyilik	18	1, 2, 3, 7, 8, 10, 19, 21, 22, 23, 30, 31, 32, 38, 39, 46, 49, 51.
Toplam Değer Sayısı	157	18 Bölüm

Bazı değerler her bölümde yer almakta, bazı değerler ise bölümler arasında farklılık göstermektedir. “Duyarlılık, hoşgörü, sevgi ve iyilik” her bölümde yer alan değerlerdir. Dürüstlük ve özgürlük değerleri bölümler içerisinde özel olarak incelenmemiştir. Değerlendirilen 18 bölümde Niloya’nın hiçbir şekilde yalan söylemediği görülmektedir. Yine hiçbir bölümde Niloya’nın özgürlüğünün kısıtlanması gibi bir konu yoktur. Bu iki değer çizgi filmin geneline yayıldığı, Niloya’nın kişiliği ve yaşam şekli ile çocuklara sunulduğu görülmektedir.

Dürüstlük ve özgürlük değerleri çizgi film içerisinde direk olarak verilmeyip, sezdirme yoluna gidildiği için tablo içinde daha açık renk ile gösterilmiştir. Vatanseverlik ve bağımsızlık temalarına sadece 23 Nisan ile ilgili olan bölümde rastlanmıştır. Bunun nedeni olarak da Niloya’nın evrensel olarak bütün çocuklara hitap etme amacı gösterilebilir. Temizlik değeri de bölümler arasında çok sık ele alınmamakla birlikte çizgi filmde yer alan karakterlerin ve mekânların temiz ve düzenli olduğu dikkat çekicidir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonucunda incelenen 18 bölümde toplam 157 değer tespit edilmiştir. Bu değerler arasında “sevgi, hoşgörü, duyarlılık ve iyilik” değerleri en sık rastlanan değer olma özelliği göstermektedir. Çok sık geçen bu 4 değerden sonra çalışkanlık, dayanışma, saygı, sorumluluk, yardımseverlik değerleri gelmektedir. Dürüstlük ve özgürlük değerlerinin çizgi filmin geneline yayıldığı ve Niloya’nın kişiliği ve yaşam şeklinde sezdirme yöntemiyle çocuklara sunulduğu düşünülmektedir.

Çizgi filmler ve değerler eğitimiye yönelik alan taraması yapıldığında katkı sağlayıcı pek çok makaleye ulaşılmış, fakat bunların sayıca az olduğu görülmüştür. Çizgi filmler, çocukların yaşamında eskisinden çok daha önemli bir yere sahiptir ve ekran karşısında oturan çocuğu 7/24 etkisi altına alabilmektedir. Böylesi önemli bir konuda yapılan araştırmaların artması alana katkı sağlayıcılık ve yol göstericilik açısından önemlidir.

Alandaki çalışmalar incelendiğinde Şen (2007)'in 100 temel eser üzerine yapmış olduğu çalışmada, Özbay ve Tayşi (2011)'nin Dede Korkut Hikâyeleri'yle ilgili çalışmalarında, Çelikipazu ve Aktaş (2011)'in MEB 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri değer iletimi açısından inceledikleri çalışmalarında ve Kumbasar (2011)'in Muzaffer İzgü romanları üzerine yapmış olduğu çalışmada en sık rastlanan değerlerin sevgi olduğunun görülmesi bu araştırma sonuçlarındaki bulgularla tutarlılık göstermektedir. Bulut (2011)'un Atasözleri üzerine yapmış olduğu çalışma; Moğul (2012) ve Biçer (2013)'in Safahat üzerine yapmış olduğu iki farklı çalışma; Batur, Sır ve Bek (2012)'in Nasreddin Hoca üzerine yapmış olduğu çalışma sevgi ve saygı değerlerinin en sık kullanılan değerler arasında olduğunu gösteren çalışmalar arasındadır.

Çizgi filmlerde yer alan değerlere yönelik çalışmalar da mevcuttur. Yorulmaz (2013a), yaptığı çalışmada Caillou çizgi filmini incelemiş ve incelenen bölümlerin büyük çoğunluğunda değerleri geliştirici sözel ve görsel iletiler tespit etmiştir. Özellikle görsel iletilerin yoğunluğu izleyicilerin olumlu davranışları model almalarını sağlamada etkin rol oynadığını dile getirmiştir. Yorulmaz (2013b)'in aynı yıl yayınlanan bir diğer çalışması da Pepee çizgi filmi üzerinedir. Araştırmasında çizgi filmin başkahramanı Pepe'nin istenmeyen özelliklere sahip bir karakter olduğunu ortaya koymuştur. Pepe huysuz, hoşlanmadığı bir durum ortaya çıktığında hemen küsen, bencil, rekabetçi, iddiacı ve muhteris bir karakterdir. Yorulmaz buradan hareketle şu sonuca varır: “Pepee çizgi filmlerindeki temel anlayış önce olumsuz davranışın sergilenmesi (Pepe'nin hemen küsmesi, huysuzlanması, çevresindekilere psikolojik ve sözel şiddet uygulaması) ardından Şuşu ya da diğer karakterlerin Pepe'ye nasihat ederek ya da alternatif bir yol bularak onu ikna etmesi ve kötü davranıştan Pepe'nin vazgeçmesi şeklindedir” (2013b, s. 447).

Çizgi filmlerde değerler eğitimiye yönelik bir başka çalışma da Yaman ve diğerlerinin (2015) Dede Korkut çizgi filmi ile ilgili çalışmalarıdır. Dede Korkut çizgi filminde özellikle dostluk, doğruluk, saygı, ahlak kuralları, dinî değerleri geliştirici iletiler, yardımseverlik, özgüven, sabır, empati, toplumsal kurallar,

liderlik ve sorumluluk değerleri ön planda tutulduğunu, izlenen her bölümde çocukların değer gelişimini olumlu etkileyecek bulgular olduğunu tespit etmişlerdir. Yağlı (2013), çalışmasında iyi hazırlanmış çizgi filmlerin çocuğun sosyalleşmesine ve olumlu davranışlar kazanabilmesine katkıda bulunacağını, pedagojik açıdan değeri olmayan çizgi filmlerin ise çocuğun gelişimini olumsuz etkileyebileceğini vurgulamaktadır. Yağlı'nın vardığı sonuç bu araştırmadaki sonuç ile örtüşmektedir.

Niloya isimli çizgi film, kız ve erkek çocuklara hitap etmesi yönünden ortak bir izleme alanına sahiptir. İçerik açısından değerlendirildiğinde okul öncesi dönem çocuklarının kişilik gelişimlerine olumlu katkıları olduğu düşünülmektedir. Dil yönünden de okul öncesi dönemi kapsayan 2-6 yaş grubu çocukların gelişimleri için uygun bir yapıdır. Millî Eğitim'in belirlediği değerler (Balat ve diğerleri, 2012, s. 11) ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer verilen değerler (Özbay ve Karakuş Tayşi, 2011, s. 26) harmanlanarak değerlendirilmeye alınan 22 değerden 20'sine çizgi film içerisinde yer verildiği, dürüstlük ve özgürlük değerlerinin ise konu içerisinde direk olarak verilmemekle birlikte örtülü olarak verildiği görülmektedir.

Okul öncesi yaş grubunda bulunan çocuklara değer öğretimi açısından bu çizgi filmin katkı sağlayıcı olacağı düşünülmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, çocuğun televizyona maruz kaldığı süredir. Süre doğru kullanıldığında ve yaşına uygun programlar izlediğinde televizyon çocuğun değer edinimine katkı sağlayıcı olabilir.

Model alma eğiliminde olan çocuk okudukları, seyrettikleri, çevresinde gördükleri ile kendisi arasında bir özdeşlik kurabilir. Medya ve özellikle televizyon bağlamında modelleme, televizyon programlarında, özellikle dizi ve filmlerde başrol oyuncusu gibi önemli rolleri oynayan kişilik ve karakterlerin izleyiciler tarafından örnek alınması, o modele uygun davranış ve tutumların sergilenmesi ve modele benzeme çabası olarak tanımlanabilir. Modelleme, çocuk ve gençlerin sosyalleşmesi açısından önemlidir (Erjem ve Çağlayandereli, 2006, s. 16; Tozlu ve Topsakal, 2007, s. 181). Bazı kişilerin duygu, düşünce ve olaylar karşısındaki tutumlarını kendine mâl ederek hepsinden ortak bir çıkarıma varabilir (Karakuş, 2012, s. 83). Bu nedenle okuduklarının ve izlediklerinin çocuk gerçekliğine uygun ve onun girişimciliğini destekleyecek nitelikte olması önemlidir. Ayrıca bu süreç çocuklara, kendilerini tanımak, önemli olduklarına inanmak, başkalarına saygı duymak gibi kişilik gelişimi için önemli bir takım aşamalara erişme imkânı sağlar. Araştırmanın konusunu teşkil eden çizgi filmin

değerler yönünden zengin olduğu görülmüştür. Çocuklara hitap eden diğer çizgi filmlerin de benzer çalışmalar ile fayda-zarar tespitinin yapılması önerilmektedir. Değer öğretiminin sadece ilköğretim ile başlamadığı, okul öncesi dönemde de önemli bir yeri olduğu unutulmamalıdır. İki dönem arasındaki fark; okul öncesi dönemde çocuğun öğrendiği değer ne olduğunu bilmemesi ama öğrenmesi, ilköğretim döneminde ise değer ne olduğunu bilerek ve bilinçli olarak öğrenmesidir.

Kaynakça

- Akbaş, O. (2004). *Türk Millî Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Atan, U. (1995). *Animasyonun Kültür Aktarımındaki Yeri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Aydın Yılmaz, Z. ve Uzman, E. (2005), Televizyonun Çocukların Dil Gelişimine Etkileri. *Türk Dili*, 643, 16-27.
- Balat Uyanık, G. ve diğerleri (2012). *Okul Öncesinde Değerler Eğitimi ve Etkinlik Örnekleri*. (1. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Batmaz, V. ve Aksoy, A. (1995). *Türkiye’de Televizyon ve Aile*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Batur, Z., Sır, A. N. ve Bek, H. (2012). Nasreddin Hoca Fıkralarında Değer Yargıları ve Eğitim. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume*, 7(3), 583-596.
- Baymur, F. (1996). *Genel Psikoloji*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Biçer, S. (2013). *Değerler Eğitimi Açısından Mehmet Akif Ersoy’a Ait “Safahat” Adlı Eserin İncelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bulut, S. (2011). *Atasözlerinin Değerler Eğitimindeki Yeri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak Kılıç, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Çağlar, A. (2003). *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi*. İstanbul.

- Çelikpazu, E. E. ve Aktaş, E. (2011). MEB 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi. *Turkish Studies*, 6(2), 413-424.
- Çırak, G. ve diğerleri (2014). 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 4(1), 83-95.
- Dilmaç, B., Deniz, M. ve Deniz, M. E. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Öz-Anlayışları İle Değer Tercihlerinin İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 9-24.
- Erden, A. (2003). *Kısa Öykü ve Dilbilimsel Eleştiri*. İstanbul: Gendaş Kültür Yayınları.
- Erjem, Y. ve Çağlayandereli, M. (2006). Televizyon ve Gençlik: Yerli Dizilerin Gençlerin Model Alma Davranışı Üzerindeki Etkisi. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1), 15-30.
- Güler, A. D. (1991). *Eğitim İletişimi Kurumu Olarak Çocuk Televizyonu ve Uygulamaları ile Bir Model Önerisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- İlhan, V. ve Çetinkaya, Ç. (2013). İlkokul Öğrencilerinin Tematik Çocuk Kanallarındaki Çizgi Filmleri İzleme Alışkanlıkları. *Journal of Research in Education and Teaching*, 2(1), 317-326.
- Kaba, F. (1992). *Animasyonun Eğitim Amaçlı Kullanımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Karacoşkun, M. D. (2002). Bireysel ve Toplumsal Çözümde Televizyon Faktörü Üzerine Düşünceler. *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(1), 227-233.
- Karakuş, N. (2012). *Türkçe Öğretiminde Kaynak Metin Kullanımı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü'nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk Öğretmenlerin Değerler Yönelimi ve Schwartz Değer Kuramı, *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6, 7, 8. sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (6-7. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Mehmedoğlu, Y. (2005). *Ahlaki ve Dinî Gelişim, 7-14 Yaş Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

- Miles, B. M. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Second Edition. London: Sage.
- Moğul, S. (2012). *Mehmet Akif Ersoy'un Safahat İsimli Eserinin Türkçe Eğitimi ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Mutlu, E. (1999). *Televizyon ve Toplum*. Ankara: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu.
- Okur, A. ve Göçen, G. (2012). Güzel Konuşmada Televizyonu Kullanabilmek ve Bir Model Örneği Önerisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 7(29), 87-103.
- Oruç, C., Tecim, E. ve Özyürek, H. (2011). Okul Öncesi Dönem Çocuğunun Kişilik Gelişiminde Rol Modellik ve Çizgi Filmler. *Ekev Akademi Dergisi*, 15(48), 281-299.
- Özbay, M. ve Tayşi, E. K. (2011). Dede Korkut Hikâyeleri'nin Türkçe Öğretimi ve Değer Aktarımı Açısından Önemi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(1), 21-31.
- Özkan, R. (2004). Televizyonun Eğitimdeki Yeri ve Televizyon Dizilerinde Verilmek İstenen Mesaj. *Millî Eğitim*, 162, 45-56.
- Özkan, R. (2013). Televizyon Dizilerinin Üniversite Öğrencileri Üzerindeki Etkilerinin Belirlenmesi (Niğde Üniversitesi Örneği). *Turkish Studies*, 8(12), 1017-1029.
- Piaget, J. (2007). *Çocukta Dil ve Düşünme*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 73-88.
- Şirin, M. R. (2006). *Gösteri Çağı Çocukları*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller İçin İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Tezcan, M. (1980). *Çocuk ve Eğitim*. Ankara: TED Yayınları.
- Torun, Ş. (2010). *Sihir İçerikli Dizi Filmlerin Çocuklara Olan Etkisinin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi: Selen Dizi Filmi Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tozlu, N. ve Topsakal, C. (2007). “Avrupa Birliği’ne Uyum Çerçevesinde Değerler Eğitimi. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, İstanbul. Değerler ve Eğitimi, İstanbul: DEM Yayınları, 177-202.
- Tural, S. (1992). *Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler*. Ankara: Ecdad Yayınevi.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2014). *Değerler Eğitimi*. (2. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Yağlı, A. (2013). Çocuğun Eğitiminde ve Sosyal Gelişiminde Çizgi Filmlerin Rolü: Caillou ve Pepee Örneği, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8 (10), 707-719.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2002). *Çocuk Edebiyatı* (1. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaman, E., Bayburtlu, F. İ., Tekir, B. ve Kırman, S. (2015). Dede Korkut Çizgi Filminde Yer Alan Değerler, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 245-269.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, M., Dilmaç, B. ve Deniz, E. (2013). Öğretmen Adaylarının Sahip Oldukları Değerler ile Benlik Saygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Elementary Education Online*, 12(3), 740-748.
- Yorulmaz, B. (2013a). Din ve Değerler Eğitimi Açısından Caillou Çizgi Filminin Değerlendirilmesi. *Diyanet İlmi Dergi*, 49(3), 127-143.
- Yorulmaz, B. (2013b). Pepee Çizgi Filminin Din ve Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(6), 438-448.

Evaluating the Cartoons That Appeal to Preschool Age in Terms of Their Contribution into the Values Education (The Niloya Case)

Neslihan KARAKUS *

Introduction

The television transmits open or hidden messages that tend target the interpersonal relations and behaviours, even though this varies according to the level of education and culture (Ozkan, 2013, p. 1021). Especially entertainment programs prepared for children, animations, music, and cartoons are the children programs which have been watched with interest. (Tezcan, 1980, p. 181). In 1976, while the ratio of children's programs among the general television programs was 8,6% (Guler, 1991, p. 167), today, with constantly broadcasting children's thematic channels it has increased to 100%. (Ilhan and Cetinkaya, 2013, p. 317). Since children don't perceive television like adults, they have much more margins of error (Sirin, 2006, p. 178). Television presents ready-made visual images to its viewers and does not give them many opportunities to create their own images and the fictional events might be perceived as real (Mutlu, 1999, p. 122; Torun, 2010, p. 99).

Batmaz and Aksoy (1995, p. 70), in their research, have asked the children whether television was beneficial or not. While 43,3% of children found television "beneficial", 50,3% found it "both beneficial and harmful", and 6,4% of

---

* Asst. Prof. Dr., Yıldız Technical University, Faculty of Education, Turkish Education Department

Address for correspondence: Yıldız Teknik Üniversitesi, Davutpaşa Kampüsü, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, A-125, Esenler - İstanbul

E-mail: nkarakus@yildiz.edu.tr

them found it “harmful”. When the children were asked about their reasons, the primary reason of their finding it beneficial was its being entertaining and educational and their reason of television’s being harmful was that it would damage the eyes. However, they were unaware of the actual damages of television. Throughout the television programs, it is seen that short-term interests are brought forward, instead of television’s own mission such as; protecting and surviving the community values and the national culture and transferring them to the new generation (Karacorskun, 2002, p. 232).

Oruc et al. (2011, p. 294), in their study, have reached the conclusion that children’s watching the cartoons and choosing some of the characters as their role models have shown more positive results rather than negative ones compared to the related literature. In the study, children have been found to adopt characters in their own gender and have been found to attach much meaning to them, and this situation continues in real life. Modelling is important for children and young people to socialize (Erjem and Caglayandereli, 2006, p. 16; Tozlu and Topsakal, 2007, p. 181). Since it is being watched in a greater part of the day, therefore, according to Ozkan (2004, p. 55), “Television can do many functions alone that many educational institutions are unable to do together, if social benefits are taken into consideration in the programs”. And if the children watch good programs that are appropriate to their levels, television contributes to the improvement of their vocabulary (Aydin Yilmaz and Uzman, 2005, p. 24).

Values and Children

The value is defined as the tendency of preferring one particular case to another. Values are cognisances that are resources of behaviors and serve to judge them. Values show the requests, preferences, and desirable and undesirable situations, as well as they define what the individuals find important (Erden, 2003, p. 319). In all communities, values that are widely common are used (Ulusoy and Dilmac, 2014, p. 30). Associated with society’s historical experience; accepted by the whole of society; seen as the cause of existence, unity and continuation of society; supported by approval and encouragement; they are protected acceptances and beliefs. (Tural, 1992, p. 109). Originated from society’s historical experience; accepted by the whole society; seen as the cause of existence, unity and continuation of society; supported by approval and encouragement; values are protected acceptances and beliefs. Values and norms are the cultural elements that are effective in forming of the cultural identity (Tural, 1992, p. 109). The values come out as a

criterion in the individuals' thoughts, attitudes, and behaviors emerge and form an inseparable element of the social integration (Dilmac, Deniz and Deniz, 2009, p. 10-12; Sari, 2005, p. 74-75). People need values to feel that their behaviours are good, correct and rightful. This requires that people have a value framework, so this assessment can be a criterion in evaluating of their behaviours and forming the basis of their legitimacy (Yildiz, Dilmac and Deniz, 2013, p. 741). When looked at the value definitions, values seem to have a close relationship with the concept of culture (Cirak et al. 2014, p. 85).

Values encompass all areas of society from technology to science, belief to ideology. Values that are positioned in the contexts of moral, religious and ideological in traditional understanding (Caglar, 2003, p. 309) have discussed many different topics from human rights to environmental awareness, from multiculturalism to bussiness ethics (Mehmedoglu, May 2005, p. 18).

Fundamental values have been determined through the studies by researchers. The classification of values by Schwartz (quo. Kusdil and Kagitcibasi, 2000, p. 61) is as follows: "Power, achievement, hedonism, stimulation, self-direction, universalism, benevolence, tradition, conformity, security". In his doctoral theses, Akbaş (2004, p. 92) specified the values which can be adopted in education and they are "to be respectful, to be democratic, to be virtuous, to be compatible, to be polite, to be tolerant and to collaborate". 2005 Turkish Language Curriculum didn't approach to the values under a separate heading, but in 2005 Social Studies Curriculum (6. and 7. grades), they were placed under the heading of "Values". The values must be taught to the students were specified in the program and were explained what to do while teaching them. In Social Studies Curriculum (6. and 7. grades), the number of values has been identified as twenty. And they are as follow: fairness, caring about the unity of family, independence, peace, being scientific, sedulity, solidarity, sensitivity, honesty, aesthetics, tolerance, hospitality, freedom, caring about being healthy, respect, love, responsibility, cleanliness, patriotism and benevolence (Ozbay, Karakus and Taysi, 2011, p. 26). The values specified by Ministry of Education (2010) and needed to take part in education are as follow: "cooperation, solidarity, tolerance, hospitality, patriotism, honesty, kindness, cleanliness, sedulity, honesty, love, respect, being sensitive, being fair and being a sharer" (quo. Balat et al. 2012, p. 11). Among the messages a child faces, especially language and literature has a different place (Baymur, 1996, 23).

Values Education in Preschoolage children

Some theorists have tried to describe the development of ethical values in children, among them are: Jean Piaget and Lowren Kohlberg. Both theorists have tried to explain moral development in relation to cognitive development. Piaget suggests that since the preschool children are in level of “self-centered” perception and interest, they can not stay away from the thoughts that everything has a proper or opposite purpose or intention. They also do not bother themselves to compare these thoughts with each other and to find a proof for what they believe at the end (Piagor, 2007, p. 252).

When children go to the areas they have never seen and experienced, they move to the infinite possibilities and they start dreaming. Their dreams are as real as the real life they have touched. That is why they believe what they are told. Since the preschoolstage is a period of when a community values should be taught, it must be evaluated very well by parents, because of their status as being their children’s first communicators. Saying only right or wrong would not be enough, values can be taught by books, experiences, songs, poems, animations, games, and cartoons.

It is seen that cartoons take an active role in terms of social education. Values education, like many issues, including education, information, events, and concepts is presented using animations on children’s television programs. This task of animations is able to manipulate the child’s personality development with messages during his or her educational process (Kaba, 1992, p. 54). Atan (1994, p. 36) defends that with the help of television which is a visual communication tool, carefully prepared illustrations and cartoons might be useful for the development of reading and comprehension skills of children in terms of educational purposes. And they also may play important roles in new growing generation’s owning and developing their culture in society. Although the opinion of television’s being more dominant than family, school and teachers, have recently become more acceptable, some still think it should be used “*to enrich teaching in education*” (Okur; Gocen, 2012, p. 1991). As Ozkan’s study (2004, p. 55) among college students shows that if television programs are prepared by considering the benefits of society, they can perform all the functions alone which many educational institutions can do together.

Problem of the Study

In this research, an answer to the question, “Do cartoons that target preschool-age contribute to the values education?” will be sought.

Sub-Problems of the Study

1. What are the values that are expected to develop in preschool children?
2. What are the values in the cartoon named Niloya and how often are they used in it?
3. What are the most commonly used values in the cartoon named Niloya?

Objective and Importance of the Study

The study has been conducted to determine if the cartoon named Niloya which is thought to appeal to both male and female children and is thought to have a vast audience was capable of contributing to the value acquisition process in preschool children.

Method of the Study

Of qualitative research methods, “document analysis” was used in the study. Document analysis is a data collection method covering the analysis of written materials which include the information about the intended facts or events (Yıldırım and Simsek, 2013, p. 217). In this method, the documents related to the scenarios of 18 randomly selected episodes of the cartoon named Niloya that consists of 79 episodes in total were examined.

Limitations of the Study

This study has been limited in;

- 1- The scenario with 18 episodes of the cartoon, Niloya
- 2- 22 Values which were formed by blending the values determined by the Ministry (Balat et al. 2012;11) and the values which have placed in Social Studies Curriculum (Ozbay and Karakus Taysi, 2011, p. 26) (fairness, caring about the unity of family, independence, peace, being scientific, sedulity, solidarity, sensitivity, honesty, aesthetics, tolerance, hospitality, freedom, caring about being healthy, respect, integrity, love, responsibility, cleanliness, being a sharer, patriotism and benevolence).

Collection and Analysis of Data

The documents related to the scenarios of 18 randomly selected episodes of the cartoon named Niloya that consists of 79 episodes in total were examined by content analysis. Content analysis is a scientific approach that researches the messages which verbal, written or other materials contain and social reality through classifying them objectively and systematically in terms of grammar or/and meaning, converting them into numbers and making inferences.” (Tavsancil and Aslan, 2001, p. 22). The cartoon scenarios were evaluated with visual materials in the study. In analysis of the data, categorical content analysis method was used. The main objective of this analysis is to reach the concepts and connections which will explain the collected data (Yıldırım and Simsek, 2013, p. 259). Categorical analysis which is one of the sub-headings of content analysis, in general, is dividing of a particular message into the units and then is grouping them into categories based on the criteria identified in advance (Tavsancil and Aslan, 2001, p. 90; Bilgin, 2006, p. 19). In categorical analysis, frequency determination is also performed. Thus, the intensity and the significance between them would be identified (Bilgin, 2006, p. 20). In addition, content analysis is not only used on the texts, but also used in analyzing visual materials such as student drawings, television programs and videos (Buyukozturk et al., 2014, p. 246).

In the study conducted by this type of analysis, the Niloya cartoon which consists of 18 episodes was classified in terms of value categories. These categories have been created by blending the values specified by the National Education (Balat, et al., 2012, p. 11) and 22 values placed in Social Studies Curriculum (Ministry of Education, 2005). These values are: fairness, caring about unity of family, peace, sedulity, solidarity, sensitivity, aesthetics, tolerance, love, respect, responsibility, caring about being healthy, integrity, being scientific, hospitality, freedom, cleanliness, patriotism, helpfulness, independence, being a sharer, kindness.

In the study, the scenarios of the cartoon were evaluated along with visual materials. After this classification, the intensity of these values has been tabulated by calculating frequency and percentage values related to each category.

In order to ensure the reliability of the study, the collected data was presented to the opinions of two experts. The effect of consensus and dissensus between experts and researcher on the reliability of the study has been analyzed by using

the following formula of Miles and Huberman (1994): $\text{Reliability} = \frac{\text{Consensus}}{(\text{Consensus} + \text{Dissensus})} \times 100$

As a result of the analysis, the reliability between the opinions of the researcher and the two experts has been identified as 93% and 90% respectively.

Findings and Comments

Some values are seen in each episode, while others vary among the episodes. "Sensibility, tolerance, love and kindness" are the values contained in each episode. The values of Honesty and Freedom have not been analyzed specifically in the episodes. In 18 reviewed episodes, Niloya was found to have never told a lie at all. Again, there is no restriction of Niloya's freedom in any episodes. These two values generally spread through the cartoon and they are presented to children in Niloya's personality and lifestyle. Since the values of honesty and freedom are not seen directly but implied in the cartoon, they are shown with a lighter color on the table. Themes of patriotism and independence were only found in the episode on the 23rd of April (the day of national sovereignty in Turkey). The reason for it could be the purpose of Niloya's addressing all children universally. Even though the value of cleanliness is not often seen in the cartoon, it is noteworthy that the characters and locations are clean and tidy.

Discussion, Conclusion and Recommendations

As a result, a total of 157 values were detected in the examined 18 episodes. "Love, tolerance, sensitivity and kindness" indicate that they are the most frequent seen values. The following values were sedulity, solidarity, respect, responsibility, and helpfulness. Honesty and freedom seem to spread all over the cartoon and they are thought to be presented in the form of Niloya's personality and lifestyle by implication method.

When the studies were reviewed on the field, it was seen that love was the most common value. The reviewed studies are; Sen's study (2007) on 100 classics books, Ozbay and Taysi's studies (2011) on Dede Korkut Stories, Celikpazu and Aktas's (2011) studies about the value transfer on the MOE Turkish textbooks of 6th, 7th and 8th grades, and Kumbasar's (2011) study on Muzaffer Izgu novels. The findings of this study are consistent is seen to be consistent with the aforementioned studies. Bulut's (2011) study conducted on Proverbs; Mogul (2012) and Bicer's (2013) two different studies on Safahat; Batur, Sir

and Bek's (2012) studies on the Nasreddin Hodja have shown that the values of love and respect were the most frequently used values.

There are studies related to the values in cartoons. Yorulmaz (2013), in his study, examined the cartoon named Caillou and identified some verbal and visual messages that develop values in the most of the episodes. He also expressed that especially, the intensity of visual messages play an effective role in ensuring the audience take positive behaviors as a model. Yorulmaz's (2013b) another study which published the same year is about the cartoon named Pepee. He revealed in his study that the cartoon character Pepee has unwanted features. Pepee is a grumpy, always offended when a situation he dislikes occurs, selfish, competitive, assertive and ambitious character. Yorulmaz came to this conclusion: "The basic understanding of Pepee cartoons is his exhibiting the negative behavior at the beginning (Pepee is quickly offended, becomes bad-tempered, and applies psychological and verbal violence to the people around him). Next, Şuşu (Shu-Shu) or other characters persuade him by giving advices or by finding him another alternative way and then Pepee gives up behaving badly" (2013b, p. 447).

Another study on values education in cartoons is the study of Dede Korkut by Yaman et al. (2015). They have identified that in the cartoon named Dede Korkut, especially the values of friendship, honesty, respect, ethics, messages develop religious values, benevolence, confidence, patience, empathy, social rules, leadership and responsibility values, were kept in the forefront. And each episode had the findings that will influence the children's value development in positive way. Yagli (2013), in his study, emphasizes that well prepared cartoons could contribute to the child's socialization and his/her acquisition of positive behaviors, but the cartoons which do not have a pedagogical value could adversely affect the child's development. The conclusion of this study is consistent with the findings of Yagli.

This cartoon is considered to be contributory for teaching values to the preschool age children. The amount of time that children are exposed to television must be paid attention. Television may be contributory to a child's acquisition of values when the programs are age-appropriate and when the watching time is used correctly. Modeling is important for the socialization of children and young people (Erjem and Caglayanereli, 2006, p. 16; Tozlu and Topsakal, 2007, p. 181). Children may infer some people's feelings, thoughts and attitudes and apply them to their situations (Karakus, 2012, p. 83). Therefore, it is of vital im-

portance what the children read and watch, and what they exposed to should be appropriate to their reality and it should have supportive implications for their *future*. In addition, this process provides children to reach some important stages for their personality development such as the stages of recognizing themselves, believing that they are important, and respecting others. The cartoon which is the subject of the study was seen to be rich in terms of values presentation. It is recommended that benefit-damage assessment should be made by similar studies for other cartoons which have popularity and appeal to children. It should be noted that values education doesn't begin with primary education; therefore much importance should be given to preschool period. The difference between the two periods is that a child learns the value without knowing its meaning in a preschool period, whereas s/he learns the value consciously knowing what it means in later periods.

Keywords- Value, Value education in pre-school, Turkish education